

Elżbieta Żywucka-Kozłowska*

Robert Dziembowski**

Prawne aspekty bezpieczeństwa osadzonych w jednostkach penitencjarnych

Streszczenie

Osadzenie w zakładzie karnym czy areszcie śledczym pozbawia człowieka jednej z najwyższej cenionych wartości ludzkich – wolności. Nie jest bezprawnym działaniem, a prawem określoną reakcją na popełnione przez niego przestępstwo. Jednostki penitencjarne to zarówno zakłady karne, jak i areszty śledcze. W pierwszych z wymienionych osadzani są prawomocnie skazani, w drugich – podejrzani o popełnienie przestępstwa, jeżeli sąd uzna, że przedstawione we wniosku o zastosowanie środka zapobiegawczego przez oskarżyciela publicznego są zasadne. Gwarantem bezpieczeństwa osadzonych są obowiązujące przepisy zarówno kodeksu karnego wykonawczego, jak i innych aktów prawa. Nieodłącznym elementem tworzącym stan bezpieczeństwa w warunkach izolacji penitencjarnej jest aktywność administracji więziennej.

Słowa kluczowe: jednostka penitencjarna, osadzony, administracja więzienna, prawo karne wykonawcze

* Dr hab. Elżbieta Żywucka-Kozłowska, Katedra Postępowania Karnego i Prawa Karnego Wykonawczego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, e-mail: malerude@poczta.onet.pl, ORCID:0000-0002-6039-5580.

** Dr Robert Dziembowski, Katedra Postępowania Karnego i Prawa Karnego Wykonawczego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, e-mail: r.dziembowski@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1697-637X.

Wstęp

Termin „bezpieczeństwo” na stałe wpisał się w rzeczywistość XX i XXI wieku. Nie znaczy to, że wcześniej nie był znany, ale dopiero w wieku XX stał się podstawowym we wszystkich sferach ludzkiej egzystencji¹. W literaturze przedmiotu stale rozwijającej się stosunkowo młodej nauki o bezpieczeństwie odzwierciedlenie znalazły liczne podziały, na podstawie różnych kryteriów, od bezpieczeństwa wewnętrznego, militarnego, regionalnego, granic państwowych, energetycznego, żywnościowego, sanitarnego po międzynarodowe². Trudno wymienić wszystkie rodzaje bezpieczeństwa współczesnego świata, ponieważ – jak wspomniano – nauka stale się rozwija i powiększa obszary eksploracji. Z drugiej strony nie jest konieczny opis wszystkich sektorów bezpieczeństwa z prostej przyczyny – niniejsze opracowanie zawęża istotę do jednostek penitencjarnych i osadzonych w nich jednostek ludzkich. Należy jednak w tym miejscu podkreślić, że tytułowe bezpieczeństwo nie byłoby możliwe do osiągnięcia bez udziału innych osób niż osadzeni, a mianowicie funkcjonariuszy Służby Więziennej. Głównym celem naszych rozważań jest nie tylko opis (zawężony ze względu na zakres opracowania) prawnych podstaw izolacji penitencjarnej skazanych oraz izolacji osób podejrzanych o dokonanie przestępstwa (aresztowanych tymczasowo), lecz także prezentacja organizacji systemu bezpieczeństwa w takich miejscach przymusowego pobytu. Za niezbędne uznaliśmy również wskazanie podstawowych zagrożeń bezpieczeństwa osadzonych. Główną metodą badawczą naszych poczynań była analiza literatury przedmiotu (dogmatyczno-prawna). Problemem badawczym było pytanie

1 Definicje terminu „bezpieczeństwo” znajdują się wielu pracach, m.in.: J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996; J. Czaputowicz, *System czy nieład? Bezpieczeństwo europejskie u progu XXI wieku*, Warszawa 1998; *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2002.

2 Zob. m.in.: S. Koziej, *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011, nr 2; B. Hołyst, *Bezpieczeństwo gatunku ludzkiego*, Warszawa 2016; J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo wewnętrzne*, Warszawa 2013; R. Klamut, *Bezpieczeństwo jako pojęcie psychologiczne*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej” 2012, nr 4; A. Skrabacz, *Bezpieczeństwo społeczne*, „Zeszyty Naukowe AON” 2002, nr 3–4; K. Leśkiewicz, *Bezpieczeństwo żywnościowe i bezpieczeństwo żywności – aspekty prawne*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2012, nr 1; M. Zieliński, *Bezpieczeństwo w porcie lotniczym*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2010, nr 51; T. Młynarski, *Bezpieczeństwo energetyczne w pierwszej dekadzie XXI wieku: mozaika interesów i geostrategii*, Kraków 2011; M. Leszczyński, *Bezpieczeństwo społeczne a współczesne państwo*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2011, nr 52; K. Raczkowski, *Bezpieczeństwo ekonomiczne. Wyzwania dla zarządzania państwem*, Warszawa 2012.

o stan bezpieczeństwa jednostki w warunkach izolacji penitencjarnej. Tak sformułowane pytanie – proste w swej konstrukcji – wygenerowało równie proste odpowiedzi: stan bezpieczeństwa osadzonych jest bardzo dobry (lub przeciwnie – jest niezadowolający, zły). Proste hipotezy zwykle niosą niebezpieczeństwo w postaci przekonania, że wszystko będzie łatwe do ustalenia. Praktyka i naukowe doświadczenie dowodzą, że jest przeciwnie, a wyniki eksploracji mogą przynieść zaskakujące ustalenia.

Podstawy prawne organizacji jednostek penitencjarnych i ich przeznaczenie

Jednostki penitencjarne to miejsca, w których przebywają skazani zarówno na karę pozbawienia wolności (w tym zastępczą karę pozbawienia wolności, karę aresztu wojskowego), jak i tymczasowo aresztowani. W tym ostatnim przypadku są to areszty śledcze. Skazani są osadzani w zakładach karnych. Podstawowym aktem prawnym, w którym wskazano jednostki penitencjarne, jest kodeks karny wykonawczy³. Zakłady karne, podobnie jak areszty śledcze, podlegają Ministrowi Sprawiedliwości⁴. Ustawodawca określił rodzaje zakładów karnych: dla młodocianych; dla odbywających karę po raz pierwszy; dla recydywistów penitencjarnych; dla odbywających karę aresztu wojskowego⁵.

Oprócz rodzajów zakładów karnych przywołana ustawa określa typy zakładów karnych: zamknięte, półotwarte, otwarte. Kryterium podziału jest stopień ich zabezpieczenia⁶. W kolejnym przepisie postanowiono, że „Minister Sprawiedliwości może, w drodze rozporządzenia, tworzyć, zgodnie z ustalonymi w niniejszym kodeksie celami wykonywania kary pozbawienia wolności i z ustalonymi zasadami klasyfikacji skazanych, zakłady karne inne niż wymienione w art. 69 lub ustalić inny niż określony w art. 81 system wykonywania kary, uwzględniając w szczególności potrzeby w zakresie sprawdzania nowych środków i metod oddziaływania na skazanych”⁷. Nie sposób nie podkreślić, że w ustawie z 6 czerwca 1997 roku (kodeks karny wykonawczy) ustawodawca

3 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy, Dz.U. 1997, nr 90, poz. 557, z późn. zm.

4 Ibidem, art. 68.

5 Ibidem, art. 69.

6 Ibidem, art. 70.

7 Ibidem, art. 71.

udzielił delegacji ustawowej Ministrowi Sprawiedliwości do szczegółowych regulacji nie tylko organizacji jednostek penitencjarnych, lecz także innych, w tym regulaminu porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności⁸. Ten akt prawny ma szczególne znaczenie dla bezpieczeństwa osadzonych. Równie istotne jest rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 20 listopada 2017 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie trybu postępowania właściwych organów w wypadku, gdy liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczych przekroczy w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów⁹. Oprócz wymienionych obowiązują inne rozporządzenia, które mają także znaczenie dla dobrostanu osadzonych, w tym m.in.:

- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 11 października 2016 roku¹⁰;
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 19 lutego 2016 roku¹¹;
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 28 grudnia 2017 roku¹²;
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości i Ministra Zdrowia z 9 maja 2012 roku¹³;
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 3 stycznia 2012 roku¹⁴;
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 3 lutego 2011 roku¹⁵;

8 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, Dz.U. 2016, poz. 2231.

9 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 listopada 2017 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie trybu postępowania właściwych organów w wypadku, gdy liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczych przekroczy w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów, *ibidem* 2017, poz. 2238.

10 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 października 2016 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie udzielania świadczeń zdrowotnych przez podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności, *ibidem* 2016, poz. 1748.

11 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 lutego 2016 r. w sprawie wyżywienia osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, *ibidem*, poz. 302.

12 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 grudnia 2017 r. w sprawie prowadzenia depozytu przedmiotów wartościowych i środków pieniężnych osób pozbawionych wolności, *ibidem* 2018, poz. 196.

13 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości i Ministra Zdrowia z dnia 9 maja 2012 r. w sprawie szczegółowych warunków, zakresu i trybu współdziałania podmiotów leczniczych z podmiotami leczniczymi dla osób pozbawionych wolności w zakładach karnych i aresztach śledczych w zapewnieniu świadczeń zdrowotnych osobom pozbawionym wolności, *ibidem* 2012, poz. 547.

14 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 stycznia 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i prośb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, *ibidem*, poz. 56.

15 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 lutego 2011 r. w sprawie współdziałania Służby Więziennej z Policją w przypadku zagrożenia lub naruszenia bezpieczeństwa jednostki organizacyjnej Służby Więziennej lub konwoju, *ibidem* 2011, nr 31, poz. 154.

- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 16 października 2009 roku¹⁶;
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 11 sierpnia 2006 roku¹⁷;
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 9 lutego 2004 roku¹⁸;
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 13 listopada 2003 roku¹⁹;
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 2 września 2003 roku²⁰;
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 26 sierpnia 2003 roku²¹;
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 14 sierpnia 2003 roku²²;
- rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z 21 września 1999 roku²³.

Wymienione wyżej akty prawne regulują, w najszerszym ujęciu, funkcjonowanie jednostek penitencjarnych, w których przebywają zarówno skazani, jak i tymczasowo aresztowani. Nie ulega wątpliwości, że pozbawienie wolności człowieka jest stanem faktycznym wynikającym z faktu o znaczeniu prawnym, skutkującym izolacją podmiotu w specjalnie tworzonych w tym celu miejscach (zakładach karnych, aresztach śledczych). Praktycznie każda sfera egzystencji w warunkach zakładu karnego (także aresztu śledczego) jest objęta regulacjami prawnymi. Ustawodawca nie tylko wskazał rodzaje zakładów karnych, lecz

16 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 października 2009 r. w sprawie rodzaju urządzeń i środków technicznych służących do przekazywania, odtwarzania i utrwalania obrazu lub dźwięku z monitoringu w zakładach karnych, *ibidem* 2009, nr 175, poz. 1360.

17 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 sierpnia 2006 r. w sprawie szczegółowego zakresu informacji dotyczących osoby skazanego, przesyłanych przez sąd dyrektorowi zakładu karnego lub aresztu śledczego, *ibidem* 2006, nr 181, poz. 1333.

18 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad zatrudniania skazanych, *ibidem* 2004, nr 27, poz. 242.

19 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 listopada 2003 r. w sprawie warunków i sposobu zaopatrzenia osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych w protezy, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, *ibidem* 2003, nr 204, poz. 1986.

20 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 września 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad wykonywania praktyk religijnych i korzystania z usług religijnych w zakładach karnych i aresztach śledczych, *ibidem*, nr 159, poz. 1546.

21 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary aresztu wojskowego, *ibidem*, nr 152, poz. 1498.

22 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów prowadzenia oddziaływań penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych, *ibidem*, nr 151, poz. 1469.

23 Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 21 września 1999 r. w sprawie zasad wykonywania zadań przez inspektorów sanitarnych w odniesieniu do zakładów karnych, aresztów śledczych oraz schronisk dla nieletnich i zakładów poprawczych podległych Ministrowi Sprawiedliwości, *ibidem* 1999, nr 82, poz. 927.

także wyodrębnił typy tych jednostek, co niewątpliwie łączy się z powszechnie pojmowanym bezpieczeństwem takiego miejsca, osób w nich przebywających, ale też bezpieczeństwa społeczeństwa.

Administracja więzienna

Od zawsze, mając na względzie aspekt historyczny, w więzieniach była konieczna obecność osób, które w sposób bezpośredni sprawowały pieczę nad skazanymi²⁴. Z upływającym czasem, wraz ze zmianami w organizacji miejsc odosobnienia skazanych i ich sposobie traktowania, zmieniała się struktura administracji więziennej. Ograniczenia formalne opracowania nie pozwalają na bardziej szczegółowe odwołanie do tych aspektów, dlatego uwaga została skoncentrowana na aktualnym stanie Służby Więziennej w Polsce. Zgodnie z ustawą Służba Więzienna jest umundurowaną i uzbrojoną formacją apolityczną podległą Ministrowi Sprawiedliwości, posiadającą własną strukturę organizacyjną²⁵. Jerzy Migdał pisze: „[...] więziennictwo stanowi wśród organów państwa tę strukturę organizacyjną, której zasadniczym zadaniem jest wykonywanie kary pozbawienia wolności. Najważniejszą rolę w wykonywaniu zadań więziennictwa ma oczywiście Służba Więzienna. Mimo to nie można postawić znaku równości między Służbą Więzienną a więziennictwem, ponieważ zgodnie z postanowieniami art. 78 § 1 k.k. oraz art. 1 ustawy o Służbie Więziennej, karę pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania oprócz funkcjonariuszy Służby Więziennej wykonują także cywilni pracownicy zakładów karnych i aresztów śledczych. Więziennictwo jest w ogóle pojęciem szerszym, którego składowymi elementami są obok kadry funkcjonariuszy i pracowników obowiązujące przepisy prawa, struktura organizacyjna, posiadana baza materialna i środki finansowe oraz inne wyspecjalizowane służby i jednostki”²⁶. Trudno nie zgodzić się z cytowanym autorem, przede wszystkim dlatego że w istocie personel więzienny to nie tylko funkcjonariusze Służby

24 Zob. m.in.: E. Kaczyńska, *Ludzie ukarani. Więzienia i system kar w Królestwie Polskim 1815–1914*, Warszawa 1989; A. Osoba, *Z dziejów polskiej dziewiętnastowiecznej myśli penitencjarnej*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2001, nr 32–33; J. Górny, *Penitencjarystyka. Główne problemy wykonania kary pozbawienia wolności w rozwoju historycznym*, Warszawa 1981.

25 Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej, Dz.U. 2010, nr 79, poz. 523, z późn. zm.

26 J. Migdał, *Służba Więzienna – model a rzeczywistość. Próba oceny*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2005, z. 1, s. 144.

Więziennej, lecz także pracownicy cywilni, w tym choćby służba medyczna czy zatrudnieni w strukturach administracyjnych niebędący funkcjonariuszami przedmiotowej formacji. W literaturze przedmiotu podkreśla się przede wszystkim zadania Służby Więziennej w wykonywaniu kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania (w pierwszej kolejności), a także realizację innych zadań wynikających z ustawy. Ważnym zadaniem tej formacji jest także prowadzenie działań penitencjarnych (zwanym oddziaływaniami), wśród których wymienia się resocjalizację skazanych, nauczanie, działania terapeutyczne względem skazanych wymagających takiej terapii oraz innych²⁷.

W kontekście przedmiotowych rozważań niezbędne jest podkreślenie uprawnień funkcjonariuszy Służby Więziennej, którzy de facto wykonują karę pozbawienia wolności. Bezpieczeństwo osadzonych w znacznej mierze (a może przede wszystkim) zależy od sprawnego funkcjonowania administracji więziennej. Środki przymusu bezpośredniego możliwe do użycia w warunkach izolacji penitencjarnej określa ustawa²⁸. Należy także wskazać, że bez administracji więziennej nie byłoby możliwe wykonywanie najważniejszego zadania – wykonanie kary w bezpiecznych dla osadzonego i personelu penitencjarnego warunkach. Oczywiście to nie jedyne zadanie administracji więziennej, ale w istocie i perspektywie tego doniesienia – najważniejsze.²⁹

Bezpieczeństwo jednostki penitencjarnej

Bezpieczeństwo jednostki penitencjarnej dotyczy przede wszystkim ludzi w niej się znajdujących. Na drugim miejscu jest bezpieczeństwo obiektu. Elementy zabezpieczenia mają w tym miejscu szczególne znaczenie, ponieważ stanowią rzeczywistą barierę oddzielającą zakład karny od innych obiektów.

27 Zob. m.in.: E. Pindel, *W kierunku efektywności oddziaływań penitencjarnych. Resocjalizacja w polskich zakładach karnych*, „Probacja” 2009, nr 2, s. 111–118; H. Machel, *Resocjalizacja penitencjarna: istota, dylematy terminologiczne, społeczny sens, kilka uwag teoretycznych i kadrowych*, „Resocjalizacja Polska” 2010, nr 1, s. 174–192; I. Niewiadomska, *Polski model resocjalizacji penitencjarnej*, „Teki Komisji Prawniczej” 2016, nr 9, s. 100–122.

28 Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej... Zob. także Ustawa z dnia 24 maja 2014 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, t.j., Dz.U. 2019, poz. 2418.

29 Zob. M. Niełacznna, *Mechanizm niedoskonały? Dobra administracja więzienna – ustalenia i konkluzje badawcze*, Warszawa 2027; T. Przesławski, *Służba Więzienna w Polsce. Administracja i podstawy działania (The prison service in Poland. Administration and The basic of operations)*, Warszawa 2014.

W wielu miastach jednostki penitencjarne położone są w centrum (Areszt Śledczy w Olsztynie, Areszt Śledczy w Szczecinie), inne w niewielkiej odległości od centrum (np. zakłady karne w Goleniowie, Rawiczu, Wronkach, Nowogardzie, Stargardzie). Lokalizacja jednostki w pewnym stopniu wpływa na jej bezpieczeństwo, ale z zasady stopień zabezpieczenia wynika z typu i rodzaju zakładu karnego. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2016 roku w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej³⁰ określa „[...] sposoby ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej oraz osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, w tym: 1) formy organizacyjne ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej; 2) zadania funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej oraz przywieziennych zakładów pracy; 3) sposób postępowania z osobami osadzonymi w zakładach karnych i aresztach śledczych, w tym podczas ich konwojowania; 4) warunki wstępu na teren jednostek organizacyjnych Służby Więziennej osób niebędących funkcjonariuszami lub pracownikami Służby Więziennej albo pracownikami przywieziennych zakładów pracy”³¹. Zgodnie z treścią par. 4 rzeczonego rozporządzenia sposoby ochrony są zróżnicowane w zależności od typu zakładu. Jest oczywiste, że zarówno zakłady karne typu zamkniętego, jak i areszty śledcze są jednostkami o najwyższym stopniu zabezpieczenia³². Zakłady karne typu półotwartego charakteryzują się mniejszym stopniem zabezpieczenia³³. W otwartym typie zakładu karnego elementy

30 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2016 roku w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, Dz.U. 2016, poz. 1804.

31 Ibidem, par. 1.

32 „W zakładach karnych typu zamkniętego i w aresztach śledczych stosuje się w szczególności następujące elementy: 1) teren jednostki organizacyjnej jest ograniczony przez ogrodzenie ochronne składające się z linii zewnętrznej wykonanej z materiału pełnego oraz linii wewnętrznej, a także usytuowanego między nimi pasa ochronnego; 2) wzdłuż linii ogrodzenia zewnętrznego mogą być wyznaczane stanowiska uzbrojone; 3) okna budynków i budowli, w których stale lub czasowo przebywają osadzeni, są wyposażone w kraty lub spełniające ich funkcje inne zabezpieczenia techniczno-ochronne; 4) drzwi i kraty wejściowe do budynków i oddziałów mieszkalnych oraz wejścia do budowli lub przejścia na terenie jednostki organizacyjnej są otwierane tylko na czas niezbędny. 2. W przypadku gdy warunki architektoniczne uniemożliwiają stosowanie wymogów dotyczących usytuowania linii wewnętrznej i pasa ochronnego, dyrektor może ustalić odstępstwo w tym zakresie, które określi w instrukcji ochronnej” – zob. ibidem, par. 5.1.

33 „W zakładach karnych typu półotwartego stosuje się w szczególności następujące elementy: 1) teren jednostki organizacyjnej jest ograniczony co najmniej jedną linią ogrodzenia ochronnego; 2) okna budynków, w których stale przebywają osadzeni, wyposaża się w zabezpieczenia techniczno-ochronne; 3) drzwi i kraty wejściowe do budynków i oddziałów mieszkalnych oraz wejścia do budowli lub przejścia na terenie zakładu, z zastrzeżeniem

zabezpieczające to: co najmniej jedna linia ochronna, okna budynków wyposażone w zabezpieczenia techniczno-ochronne (takie wyposażenie nie jest obligatoryjne) oraz otwarte budynki i oddziały mieszkalne. W przedmiotowym rozporządzeniu wskazano, że w tym typie zakładu karnego dyrektor jednostki może podjąć decyzję o otwarciu oddziałów mieszkalnych także w porze nocnej³⁴. W par. 31 tegoż rozporządzenia wskazano zabezpieczenia techniczne jednostek penitencjarnych, w tym m.in.: kraty ochronne, siatki i przesłony na okna, bramy, blokady do krat i bram, sprzęt kwaterunkowy montowany na stałe. Rozporządzenie to precyzyjnie określa zadania funkcjonariuszy Służby Więziennej, w tym dowódcy zmiany, oddziałowych oraz funkcjonariuszy konwojujących osadzonych z jednostki do innego miejsca (np. do innego zakładu, do placówki leczniczej). Niezmiernie ważne są kontrole pomieszczeń oraz kontrola osobista osadzonych, zwłaszcza skazanych zakwalifikowanych jako stwarzających szczególne zagrożenie (dawniej skazani niebezpieczni). Trzeba w tym miejscu wyraźnie podkreślić, że prawo karne wykonawcze w ogólności nie posługuje się terminem „przeszukanie”. W istocie czynności kontrolne, z punktu widzenia sposobu przeprowadzania, nie różnią się od przeszukania w aspekcie kryminalistycznym³⁵. Kontrola dotyczy także paczek adresowanych do skazanych. Wstęp na teren zarówno zakładu karnego, jak i aresztu śledczego jest uregulowany w rozdziale 5 rozporządzenia. Izolacyjny charakter jednostki penitencjarnej stanowi o regułach wstępu na jej teren i zgodnie z przyjętymi rozwiązaniami jest monitorowany. Służba Więzienna, jako umundurowana i uzbrojona formacja państwowa przeznaczona do wykonywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania, wykonuje zadania powierzone ustawą, w tym także kontroluje osoby wchodzące na teren zakładów karnych i aresztów śledczych³⁶.

ust. 2, są otwierane tylko na czas niezbędny. 2. Dyrektor może podjąć decyzję o otwarciu w porze dziennej drzwi, krat, wejść i przejść, o których mowa w ust. 1 pkt 3, określając godziny ich otwarcia” – zob. *ibidem*, par. 6.1.

³⁴ *Ibidem* par. 7.

³⁵ Zob. m.in.: D. Szczepaniak, *Problematyka kontroli osobistej osadzonych w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2017, nr 95; A. Krempleski, *Więźniowie „niebezpieczni” w polskim systemie więziennym*, „Archiwum Kryminologii” 2006, nr 28; K. Mrozek, *Reguły Nelsona Mandeli*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2018, nr 48; A.M. Świergała, *Standardy postępowania z tzw. więźniami niebezpiecznymi w orzecznictwie ETPCz – zakaz tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karnia*, „Kwartalnik Prawo – Społeczeństwo – Ekonomia” 2018, nr 2.

³⁶ Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej...

Zagrożenia bezpieczeństwa osadzonych w jednostkach penitencjarnych

Zakłady karne i areszty śledcze, podobnie jak inne obiekty (szkoły, szpitale, domy mieszkalne, dworce kolejowe itd.), nie są wolne od zagrożeń. Jak każdy obiekt są narażone na zagrożenia zarówno niezależne od człowieka (katastrofy naturalne), jak i zależne od działania ludzkiego (np. pożary). Mogą się także zdarzyć i takie zagrożenia, które dotyczą bezpieczeństwa zdrowotnego wynikającego z pandemii. W literaturze przedmiotu wskazuje się na znaczenie Służby Więziennej w systemie bezpieczeństwa państwa³⁷. Nadzór bezpośredni nad osadzonymi realizują funkcjonariusze SW i to na tej formacji spoczywa obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa tym osobom. Szczególnym zagrożeniem jest podkultura więzienna, na której niwie dochodzi do aktów agresji i autoagresji osadzonych³⁸. Izolacja penitencjarna powoduje zmianę dotychczasowego życia skazanego. Zmienia się praktycznie wszystko, od warunków egzystencji po relacje z innymi, dotąd nieznanymi osobami. Pojawiają się nowe zagrożenia, dotąd zwykle nieznanne osadzonemu. Szczególnie dotyczy to skazanych za przestępstwa seksualne. Ta grupa skazanych objęta jest szczególną ochroną³⁹. Nie sposób w tym miejscu nie podkreślić, że potrzeby człowieka zarówno skazanego na karę pozbawienia wolności, jak i egzystującego w warunkach wolnościowych nie różnią się. Inna jest natomiast realizacja tych potrzeb. Deprywacja w tym zakresie prowadzi do zmian w psychice człowieka,

37 J. Majewski, *Służba Więzienna* [w:] *Instytucje bezpieczeństwa narodowego*, red. M. Paździor, B. Szmulik, Warszawa 2012. Zob. także: Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej..., art. 23; Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 lutego 2011 r. w sprawie trybu współdziałania Służby Więziennej z Policją w przypadku zagrożenia lub naruszenia bezpieczeństwa jednostki organizacyjnej Służby Więziennej lub konwoju, Dz.U. 2011, nr 31, poz. 154.

38 Zob.: N. Malec, *Podkultura więzienna a samouszkodzenia*, „Studia Prawnicze i Administracyjne” 2012, nr 1; P. Moczydłowski, *Drugie życie więzienia*, Warszawa 2002; T. Dolata, *Prewencja w systemie probacji. Problemy związane z tzw. drugim życiem w niektórych polskich zakładach karnych*, „Probacja” 2011, nr 3; E. Żywucka-Kozłowska, *Podkultura więzienna*, Szczecin 2007; S. Przybyliński, *Podkultura więzienna – wielowymiarowość rzeczywistości penitencjarnej*, Kraków 2007; T. Kalisz, *Postępowanie z wybranymi grupami skazanych w polskim systemie penitencjarnym. Aspekty prawne* [w:] *Skazani szczególnie chronieni. Uwagi na tle problemu zapewnienia bezpieczeństwa osobistego osadzonych w polskich jednostkach penitencjarnych*, red. A. Kwieciński, Warszawa 2013.

39 Zob. M. Snopek, *Zagrożenie bezpieczeństwa osadzonych w przestrzeni izolacji więziennej*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J. Paedagogia – Psychologia” 2019, nr 3.

nierazko skutkując frustracją, agresją. Pojawiają się zachowania okrutne względem innych osadzonych⁴⁰. Innym zagrożeniem są zdarzenia nadzwyczajne, w tym w szczególności bunt osadzonych. To stosunkowo rzadkie zjawisko stanowi poważne zagrożenie bezpieczeństwa nie tylko osadzonych, ale także funkcjonariuszy SW oraz samej jednostki penitencjarnej. W latach 80. wieku XX odnotowano bunt skazanych w zakładzie karnym typu zamkniętego w Goleniowie, Nowogardzie i Czarnem⁴¹. Wskazane wyżej zagrożenia bezpieczeństwa osadzonych należą do najczęściej wymienianych w literaturze przedmiotu⁴².

Bezpieczeństwo osadzonych

Zapewnienie bezpieczeństwa osadzonemu w jednostce penitencjarnej stanowi zasadniczy element prawidłowego wykonania kary pozbawienia wolności. Skazany ma prawo do humanitarnego traktowania, z poszanowaniem jego godności, która jest niezbywalna, niezależnie od okoliczności, w jakich się znalazł. Niezmiernie ważne w życiu każdego człowieka jest bezpieczeństwo osobiste. Słusznie wskazuje się, że obowiązkiem państwa jest jego zapewnienie wszystkim obywatelom (także cudzoziemcom) odbywającym karę pozbawienia wolności. Jerzy Nikołajew podkreśla, że w zakładach karnych obserwuje się różne zagrożenia, w tym także takie, które mają znamiona przestępstw (bójki, pobicia, znęcanie się, wymuszenia, kradzieże, zgwałcenia). Jego zdaniem na Służbie

40 A. Bałandynowicz, *Zachowania okrutne skazanych podczas odbywania kary pozbawienia wolności*, „Probacja” 2009, nr 2; J.M. Byrne, D.M. Hummer, *Victims and Offenders Myths and Realities of Prison Violence: A Review of the Evidence Myths and Realities of Prison Violence*, „Victims and Offenders” 2007, nr 1.

41 Autorka była świadkiem buntu skazanych w zakładzie karnym w Goleniowie (1989 r.). Skazani wydostali się z pawilonów mieszkalnych i przedostali się na dachy tych budynków. Przyczyną zbiorowego wystąpienia były złożone (brak uwzględnienia skazanych – recydywistów w planowanej amnestii oraz złe traktowanie osadzonych przez funkcjonariuszy SW). W wyniku buntu jeden skazany poniósł śmierć.

42 Zob. m.in.: P. Grzeško, *Sprawca niebezpieczny w izolacji penitencjarnej [w:] Współczesne wyzwania dla systemów penitencjarnych na świecie*, red. M. Szwejkowska, K. Ryś, Olsztyn 2016; Z. Lasocik, *Funkcjonowanie oddziałów dla tzw. „więźniów niebezpiecznych” w Polsce*, „Archiwum Kryminologii” 2009, t. 31; M. Snopek, *Przyczyny degradacji skazanych poszkodowanych w realiach polskich więzień*, „Resocjalizacja Polska” 2013, nr 5; W. Mazurek, G. Fuchs, M. Zamarlik, *Wybrane aspekty bezpieczeństwa cudzoziemców w polskich jednostkach penitencjarnych*, „Przegląd Policjny” 2019, nr 133; T. Głowik, A. Matyba, *Samobójstwa osadzonych w latach 2006–2009*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2010, nr 66.

Więziennej ciąży obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa skazanym⁴³. Tomasz Kalisz i Adam Kwieciński podkreślają, że bezpieczeństwo skazanych jest nieodłącznie związane z różnymi zagrożeniami, które nie mają jednorodnego charakteru⁴⁴. Według nich miejsce szczególne zajmuje bezpieczeństwo osobiste. Na tym gruncie jawi się pytanie o rzeczywisty stan (poziom) tego bezpieczeństwa: czy powinno być ono mierzone liczbą przypadków zdarzeń nadzwyczajnych, a może poczuciem bezpieczeństwa skazanego odbywającego karę pozbawienia wolności? W literaturze przedmiotu problem bezpieczeństwa skazanych w jednostkach penitencjarnych jest obszernie i wszechstronnie opisywany⁴⁵. Nie sposób w tym miejscu nie podkreślić, że część z tych opracowań, choć powstała na podstawie licznych źródeł, wpisuje się w pedagogikę resocjalizacyjną, niekiedy kryminologię i wiktymologię i jest autorstwa przedstawicieli innych nauk niż nauki prawne⁴⁶. Interesującą pracą opisującą zachowania skazanych z punktu widzenia bezpieczeństwa osobistego jest „Więzienny terror kryminalny” autorstwa Marcina Krzywickiego. Zdaniem tego autora „[...] dla osiągnięcia swoich zamiarów więźniowie wykorzystują szeroką gamę różnorodnych środków fizycznej i psychicznej przemocy”⁴⁷. Niewątpliwie takie zachowania wpisują się w szeroko pojmowany problem osobistego bezpieczeństwa jednostki ludzkiej. Ponadto Krzywicki wymienia zespolone dyspozycje osadzonych, które określa jako niebezpieczne (m.in.: osobowość psychopatyczna, wysoka pozycja w hierarchii więziennej, siła fizyczna i wysoki poziom sprawności fizycznej), a mające znaczenie dla bezpieczeństwa innych

43 Zob. J. Nikołajew, *Prawo skazanych i tymczasowo aresztowanych do bezpieczeństwa*, „Probacja” 2011, nr 1.

44 Zob. T. Kalisz, A. Kwieciński, *Bezpieczeństwo osobiste osadzonych w okresie izolacji penitencjarnej*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie” 2013, z. 7, s. 58.

45 Na ten temat m.in.: M. Ciosek, *Człowiek w obliczu izolacji więziennej*, Gdańsk 1996; H. Machel, *Sens i bezsens resocjalizacji penitencjarnej – casus polski (studium penitencjarno-pedagogiczne)*, Kraków 2006; B. Waligóra, *Deprywacja potrzeb u osób pozbawionych wolności [w:] Problemy współczesnej penitencjarystyki w Polsce*, t. 1, red. B. Hołyst, Warszawa 1984; B. Toroń-Fórmanek, *Bezpieczeństwo skazanych kobiet w jednostkach penitencjarnych*, „Resocjalizacja Polska” 2020, nr 20; A. Bajor, *Bezpieczeństwo osób pozbawionych wolności w kontekście bezpieczeństwa psychologicznego oraz społecznego*, „Studia Bezpieczeństwa Narodowego” 2020, nr 10.

46 Zob. m.in.: R. Klamut, *Bezpieczeństwo jako pojęcie psychologiczne*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej. Ekonomia i Nauki Humanistyczne” 2012, nr 4; K. Pierchała, *Kapelan więzienny w procesie resocjalizacji penitencjarnej*, Toruń 2013; Z. Gospodarowicz, *Ewolucja doktryny ochronnej – wymuszona zewnętrznie konieczność czy świadomy proces humanizacji*, „Roczniki Pedagogiczne” 2019, nr 11(S).

47 M. Krzywicki, *Więzienny terror kryminalny*, <https://ochronapenitencjarna.pl/wp-content/uploads/2021/04/WIEZIENNY-TERROR-KRYMINALNY2.pdf> [dostęp: 5.06.2022].

odbywających karę pozbawienia wolności⁴⁸. Zasadny, w kontekście przedmiotowych rozważań, jest także wpływ społeczny, który jest rozumiany jako jakakolwiek zmiana wywołana bez rzeczywistą czy też wyimaginowaną obecnością innych ludzi⁴⁹. Zbigniew Nowacki zwraca uwagę, że w warunkach izolacji więziennej wpływ społeczny ma skomplikowany charakter. Wynika to m.in. z przynależności do podkultury więziennej⁵⁰.

Osobiste bezpieczeństwo każdego człowieka ma ogromne znaczenie dla jego funkcjonowania w środowisku społecznym, w tym także w warunkach izolacji więziennej. Wśród zdarzeń nadzwyczajnych odnotowanych przez Służbę Więzienną, a mających bezpośredni wpływ na dobrostan osadzonych należy wymienić przede wszystkim: zgwałcenia zbiorowe, znęcanie się nad współosadzonym, bójki, pobicia⁵¹. Społeczność skazanych nie tylko tworzy układ formalny (z racji osadzenia w jednostce penitencjarnej), lecz także nieformalny, rządzący się regułami podkulturowymi⁵². Rzeczywistość życia za murem zakładu karnego jest wielowymiarowa, podobnie jak życia na wolności. Bezpieczeństwo osobiste skazanych jest ważnym zadaniem Służby Więziennej.

Zakończenie

Bezpieczeństwo skazanych odbywających karę pozbawienia wolności od zawsze było i jest w centrum zainteresowania nie tylko przedstawicieli praktyki, lecz także nauki. Na podstawie literatury przedmiotu bezpieczeństwo osadzonych jawi się jako należycie chronione. Potwierdzają to dane statystyczne Centralnego Zarządu Służby Więziennej. Incydentalne są zachowania skazanych mające znamiona przestępstw. Nawet te sporadycznie występujące sytuacje są niebezpieczne w każdych warunkach, a w więziennych w szczególności. Zakłady karne, niezależnie od typu, są miejscami, w których funkcjonują ludzie odbywający karę pozbawienia wolności, także jednostki z zaburzeniami osobowości, preferencji seksualnych, uzależnione. Niektórzy skazani są kwalifikowani jako stwarzający szczególne zagrożenie. Ta grupa skazanych jest

48 Ibidem, s. 28.

49 Z. Nowacki, *Uleganie wpływowi społecznemu przez skazanych przebywających w warunkach izolacji więziennej*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2009, nr 64–65, s. 112.

50 Ibidem, s. 132.

51 *Statystyka roczna CZSW*, Warszawa 2021, s. 39.

52 Zob. E. Żywucka-Kozłowska, op. cit.

izolowana od innych, a wykonywanie kary odbywa się w szczególnym reżimie, co niewątpliwie poprawia stan bezpieczeństwa innych osadzonych. Szczególną ochroną objęci są skazani za przestępstwa seksualne, a także osoby o homoseksualnej orientacji. Takie działania służą zapewnieniu bezpieczeństwa zarówno osadzonych, jak i bezpieczeństwu jednostki penitencjarnej. Zadawający stan w jakiegokolwiek dziedzinie nie ma stałego charakteru; żeby trwał, konieczne jest nie tylko jego monitorowanie, lecz także podejmowanie wszelkich działań służących poprawie. Ważne w tym względzie są rozwiązania nie tylko teoretyczne, ale przede wszystkim oparte na doświadczeniu praktyków.

Bibliografia

- Bajor A., *Bezpieczeństwo osób pozbawionych wolności w kontekście bezpieczeństwa psychologicznego oraz społecznego*, „Studia Bezpieczeństwa Narodowego” 2020, nr 10.
- Bałandynowicz A., *Zachowania okrutne skazanych podczas odbywania kary pozbawienia wolności*, „Probacja” 2009, nr 2.
- Byrne J.M., Hummer D.M., *Victims and Offenders Myths and Realities of Prison Violence: A Review of the Evidence Myths and Realities of Prison Violence*, „Victims and Offenders” 2007, nr 1.
- Ciosek M., *Człowiek w obliczu izolacji więziennej*, Gdańsk 1996.
- Czaputowicz J., *System czy nieład? Bezpieczeństwo europejskie u progu XXI wieku*, Warszawa 1998.
- Dolata T., *Prewencja w systemie probacji. Problemy związane z tzw. drugim życiem w niektórych polskich zakładach karnych*, „Probacja” 2011, nr 3.
- Gierszewski J., *Bezpieczeństwo wewnętrzne*, Warszawa 2013.
- Głowik T., Matyba A., *Samobójstwa osadzonych w latach 2006–2009*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2010, nr 66.
- Gospodarowicz Z., *Ewolucja doktryny ochronnej – wymuszona zewnątrznie konieczność czy świadomy proces humanizacji*, „Roczniki Pedagogiczne” 2019, nr 11(S).
- Górny J., *Penitencjarystyka. Główne problemy wykonania kary pozbawienia wolności w rozwoju historycznym*, Warszawa 1981.
- Grzeško P., *Sprawca niebezpieczny w izolacji penitencjarnej* [w:] *Współczesne wyzwania dla systemów penitencjarnych na świecie*, red. M. Szwejkowska, K. Ryś, Olsztyn 2016.
- Hołyst B., *Bezpieczeństwo gatunku ludzkiego*, Warszawa 2016.
- Kaczyńska E., *Ludzie ukarani. Więzienia i system kar w Królestwie Polskim 1815–1914*, Warszawa 1989.
- Kalisz T., *Postępowanie z wybranymi grupami skazanych w polskim systemie penitencjarnym. Aspekty prawne* [w:] *Skazani szczególnie chronieni. Uwagi na tle problemu zapewnienia bezpieczeństwa osobistego osadzonych w polskich jednostkach penitencjarnych*, red. A. Kwieciński, Warszawa 2013.
- Kalisz T., Kwieciński A., *Bezpieczeństwo osobiste osadzonych w okresie izolacji penitencjarnej*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie” 2013, z. 7.
- Klamut R., *Bezpieczeństwo jako pojęcie psychologiczne*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej” 2012, nr 4.
- Koziej S., *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011, nr 2.
- Kremplewski A., *Więźniowie „niebezpieczni” w polskim systemie więziennym*, „Archiwum Kryminologii” 2006, nr 28.
- Krzywicki M., *Więzienny terror kryminalny*, <https://ochronapenitencjarna.pl/wp-content/uploads/2021/04/WIEZIENNY-TERROR-KRYMINALNY2.pdf> [dostęp: 5.06.2022].

- Lasocik Z., *Funkcjonowanie oddziałów dla tzw. „więźniów niebezpiecznych” w Polsce*, „Archiwum Kryminologii” 2009, t. 31.
- Leszczyński M., *Bezpieczeństwo społeczne a współczesne państwo*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2011, nr 52.
- Leśkiewicz K., *Bezpieczeństwo żywnościowe i bezpieczeństwo żywności – aspekty prawne*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2012, nr 1.
- Machel H., *Resocjalizacja penitencjarna: istota, dylematy terminologiczne, społeczny sens, kilka uwag teoretycznych i kadrowych*, „Resocjalizacja Polska” 2010, nr 1.
- Machel H., *Sens i bezsens resocjalizacji penitencjarnej – casus polski (studium penitencjarno-pedagogiczne)*, Kraków 2006.
- Majewski J., *Służba Więzienna* [w:] *Instytucje bezpieczeństwa narodowego*, red. M. Paździor, B. Szmulik, Warszawa 2012.
- Malec N., *Podkultura więzienna a samouszkodzenia*, „Studia Prawnicze i Administracyjne” 2012, nr 1.
- Mazurek W., Fuchs G., Zamarlik M., *Wybrane aspekty bezpieczeństwa cudzoziemców w polskich jednostkach penitencjarnych*, „Przegląd Policyjny” 2019, nr 133.
- Migdał J., *Służba Więzienna – model a rzeczywistość. Próba oceny*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2005, z. 1.
- Młynarski T., *Bezpieczeństwo energetyczne w pierwszej dekadzie XXI wieku: mozaika interesów i geostrategii*, Kraków 2011.
- Moczydłowski P., *Drugie życie więzienia*, Warszawa 2002.
- Mrozek K., *Reguły Nelsona Mandeli*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2018, nr 48.
- Niewiadomska I., *Polski model resocjalizacji penitencjarnej*, „Teki Komisji Prawniczej” 2016, nr 9.
- Nikołajew J., *Prawo skazanych i tymczasowo aresztowanych do bezpieczeństwa*, „Probacja” 2011, nr 1.
- Nowacki Z., *Uleganie wpływowi społecznemu przez skazanych przebywających w warunkach izolacji więziennej*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2009, nr 64–65.
- Osoba A., *Z dziejów polskiej dziewiętnastowiecznej myśli penitencjarnej*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2001, nr 32–33.
- Pierchała K., *Kapelan więzienny w procesie resocjalizacji penitencjarnej*, Toruń 2013.
- Pindel E., *W kierunku efektywności oddziaływań penitencjarnych. Resocjalizacja w polskich zakładach karnych*, „Probacja” 2009, nr 2.
- Przybyliński S., *Podkultura więzienna – wielowymiarowość rzeczywistości penitencjarnej*, Kraków 2007.
- Raczkowski K., *Bezpieczeństwo ekonomiczne. Wyzwania dla zarządzania państwem*, Warszawa 2012.
- Skrabacz A., *Bezpieczeństwo społeczne*, „Zeszyty Naukowe AON” 2002, nr 3–4.
- Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2002.
- Snopek M., *Przyczyny degradacji skazanych poszkodowanych w realiach polskich więzień*, „Resocjalizacja Polska” 2013, nr 5.
- Snopek M., *Zagrożenie bezpieczeństwa osadzonych w przestrzeni izolacji więziennej*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J. Paedagogia – Psychologia” 2019, nr 3.
- Stańczyk J., *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996.
- Statystyka roczna CZSW*, Warszawa 2021.
- Szczepaniak D., *Problematyka kontroli osobistej osadzonych w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2017, nr 95.
- Szymanowski T., *Polityka karna i penitencjarna w Polsce w okresie przemian prawa karnego*, Warszawa 2004.
- Świergała A.M., *Standardy postępowania z tzw. więźniami niebezpiecznymi w orzecznictwie ETPCz – zakaz tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania*, „Kwartalnik Prawo – Społeczeństwo – Ekonomia” 2018, nr 2.
- Toroń-Fórmanek B., *Bezpieczeństwo skazanych kobiet w jednostkach penitencjarnych*, „Resocjalizacja Polska” 2020, nr 20.

Waligóra B., *Deprywacja potrzeb u osób pozbawionych wolności [w:] Problemy współczesnej penitencjarytyki w Polsce*, t. 1, red. B. Hołyst, Warszawa 1984.

Zieliński M., *Bezpieczeństwo w porcie lotniczym*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2010, nr 51.

Żywucka-Kozłowska E., *Podkultura więzienna*, Szczecin 2007.

Legal aspects of the safety of inmates in penitentiary units

Abstract

Placing in a correctional facility or pre-trial detention deprives a person of one of the most valued human values – freedom. It is not an unlawful act, but a law determined reaction to a crime committed by him. Penitentiary units are both prisons and pre-trial detention centers. In the former, final convicts are sentenced, while in the latter – suspected of committing a crime, if the court deems that the presented in the application for the application of a preventive measure by the public prosecutor are justified. The safety of inmates is guaranteed by the provisions of the Executive Penal Code and other legal acts. An inherent element creating the state of security in conditions of penitentiary isolation is the activity of the prison administration.

Key words: penitentiary unit, inmate, prison administration, executive criminal law